

Perhesurman riskitekijöiden tunnistaminen lapsirikostutkinnassa

Heli Huukkala & Sanni Rantanen

Kirjallinen lopputyö

Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023–2025

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Perhesurman määritelmä	3
Esiintyvyys	5
LASTA-seulamalli	6
Tutkimuksen tarkoitus	7
Metodi	9
Perhesurman motiivit	9
Itsemurha osana perhesurmaa	11
Perhesurman riskitekijät	12
Vanhempaan liittyvät riskitekijät	14
Perheeseen ja vanhempien parisuhteeseen liittyvät riskitekijät	17
Lapseen liittyvät riskitekijät	19
Pohdinta ja johtopäätökset	19
Lähteet	27
Liite: Perhesurman riskinarvioinnin tarkistuslista lapsirikostutkintaan	33

Johdanto

Perhesurman määritelmä

Perhesurmalle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta usein sillä viitataan perheen sisäisiin henkirikoksiin, joissa yksi tai useampi lapsi tulee surmatuksi vanhempansa tai vanhemman asemassa olevan taholta (Brown, Tyson & Fernandez Arias, 2018). Perhesurmassa tekijä voi riistää hengen myös itseltään ja/tai puolisoltaan. Tutkimuskirjallisuudessa on eroteltu myös ne perhesurmat, joissa kaikki perheenjäsenet ovat menehtyneet (*family annihilation, familicide*) (Kauppi, 2012). Perhesurman määritelmä on vaihdellut tutkimuksissa ja aihetta koskevassa kirjallisuudessa riippuen uhrien lukumäärästä, perhesurmaajan ja uhrien välisestä suhteesta sekä siitä, onko tekijä perhesurman yhteydessä tehnyt myös itsemurhan (Liem & Reichelmann, 2014).

Tässä lopputyössä tarkastelemme sellaisia perhesurmia, joissa vanhempi tai vanhemman asemassa oleva on päätenyt surmaamaan lapsensa (*filicide*) (Putkonen ym., 2016), mutta ei välttämättä puolisoaan tai itseään. Lapsen surmaamiseen liittyy useissa tapauksissa itsemurha tai sen yritys. Tällöin puhutaan laajennetusta itsemurhasta tai murha-itsemurhasta (Putkonen, Weizmann-Henelius & Eronen, 2009a). Mediassa on viime vuosina näkynyt jonkin verran myös perheen sisäisiä henkirikoksia, joissa lapsi on päätenyt surmaamaan vanhempansa. Tässä katsauksessa olemme halunneet rajata tarkastelun niihin tapauksiin, joissa lapsi on uhrin asemassa ja tekijä on perheen aikuinen.

Suomen laki ei tunnista erikseen perhesurmaa. Rikoslaisissa lapsen hengen menettämiseen johtavat rikosnimikkeet ovat tappo, murha, surma, lapsensurma (RL 21, 1-4§) sekä kuolemantuottamus ja törkeä kuolemantuottamus (RL 21, 8-9§). Joskus lievemmissä tai epäselvissä tapauksissa nimikkeeksi valikoituu esimerkiksi kuolemantuottamus tai törkeä pahoinpitely (Putkonen ym., 2009a). Rikoslaisissa on määritelty lapsensurma, joka kuitenkin rajautuu vain

erityistapauksiin, sillä se tarkoittaa, että nainen synnytyksestä johtuvasta uupumuksesta tai ahdistuksesta surmaa lapsensa (RL 21:4).

Tutkimuskirjallisuudessa perheessä tapahtuvia lapsensurmia on jaoteltu kolmeen pääluokkaan: vastasyntyneen surmat (*neonaticides*), surma-itsemurhat (*filicide-suicide*) ja muut lapsen surmat (*filicides*) (Kauppi, 2012; Piispa, Taskinen & Ewalds, 2012). Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetylle nimitykselle *filicide* (henkirikos, jonka vanhempi kohdistaa lapseensa) varsinaista suomenkielistä vastinetta ei ole (Putkonen ym., 2009a). Tässä lopputyössä tarkastellaan riskitekijöitä sekä oman lapsen murhaamiselle (*filicide*) että laajennetulle itsemurhalle (*extended suicide, filicide-suicide, child homicide-suicide*). Riskitekijöillä tarkoitetaan piirteitä, jotka lisäävät todennäköisyyttä sille, että henkilö päätyisi surmaamaan lapsensa ja joissain tapauksissa lisäksi itsensä.

Vastasyntyneiden (*neonaticide*) ja alle yksivuotiaiden (*infanticide*) murhat on tutkimuskirjallisuudessa pyritty erottelamaan tätä vanhempien lasten murhista, sillä niiden taustalla vaikuttavat mekanismit ovat erilaiset. Alle yksivuotiaiden ja vastasyntyneiden (24 tunnin sisällä syntymästä) surmat ovat useimmiten äitien tekemiä ja usein raskaus on ollut ei-toivottu (Bourget, Grace & Whitehurst, 2007; Frederick, Devaney & Alisic, 2022; Kauppi, Kumpulainen, Karkola, Vanamo & Merikanto, 2010). Vanamo, Kauppi, Karkola, Merikanto ja Räsänen (2001) havaitsivat tutkimuksessaan, että 73 prosenttia alle yksivuotiaiden surmista oli äitien tekemiä. Vastasyntyneiden surmissa raskaus ja synnytys pidettiin usein salassa, ja surman tehneillä äideillä oli taustatekijöinä lapsuusiässä koettu trauma, aikuisiällä koettu menetys, synnytyksen jälkeistä masennusta ja ahdistuneisuutta tai huolta omasta kyvystä huolehtia lapsesta (Kauppi ym., 2010).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa tarkastelemme perhesurman riskitekijöitä tarkemmin yli yksivuotiaiden lasten osalta, sillä työssämme lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikössä käsittelemme pääasiassa tätä vanhempiin lapseen kohdistuvia rikosepäilyjä. Tämän vuoksi on

kiinnostavaa tarkastella riskitekijöitä nimenomaan yli yksivuotiaisiin kohdistuvissa surmissa, joiden taustasyyt ovat moninaisempia. Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksiköiden tarkoitus on avustaa poliisia lapsiin kohdistuvien rikosten esitutkinnassa. Yksiköissä psykologit haastattelevat 4-17-vuotiaita lapsia ja nuoria, joiden epäillään joutuneen rikoksen uhriksi. Oikeuspsykiatrian yksiköiden työskentelyn keskiössä on moniviranomaisyhteistyö, ja yksiköiden työntekijät voivat olla mukana tapausten esiseulonnessa ja moniammatillisissa LASTA-seulapalavereissa (ks. tarkemmin kappale LASTA-seulamalli). Lopputyön aiheeksi valikoitui perhesurman riskinarviointi lapsirikostutkinnassa, sillä työssämme tapausten taustoja läpikäydessä nousee ajoittain pohdittavaksi mahdollinen perhesurman riski.

Esiintyvyys

Perhesurmia tapahtuu joka puolella maailmaa (Aho, Remahl & Paavilainen, 2017). Kansainvälisen terveysjärjestön (*World Health Organization*) arvion mukaan 0-4-vuotiaista tytöistä 4,8 ja pojista 5,8 per 100 000 lasta joutuu murhatuksi. Luku on 5-14-vuotiailla 2,0 tyttöä ja 2,1 poikaa 100 000 lasta kohti (Krug, Mercy, Dahlberg & Zwi, 2002). Alle puolivuotiaat lapset näyttäisivät olevan kaikkein suurimmassa riskissä joutua kuolettavan väkivallan kohteeksi vanhempansa taholta (Peza, 2023). Länsimaissa perhesurma voi kohdistua yhtä todennäköisesti tyttöihin kuin poikiin. Tutkimusten mukaan 1-4-vuotiaat ovat suuremmassa riskissä joutua surmatuksi kuin sitä vanhemmat lapset (Brookman & Nolan, 2006; Debowska, Boduszek & Dhingra, 2015). Riski joutua surmatuksi siis näyttäisi vähenevän lapsen iän myötä. Lapsen murhaan syyllistyvät yhtä lailla miehet ja naiset. Pienillä lapsilla todennäköisempi tekijä on äiti, kun taas vanhemmilla lapsilla isä (Debowska ym., 2015).

Suomi tunnetaan väkivaltaisena maana. Vaikka vanhempien lapsiinsa kohdistamat henkirikokset ovat vähentyneet, kyseessä on kuitenkin ajankohtainen, vaikkakin harvinainen rikostyyppi (Putkonen ym., 2009a). Teollistuneiden maiden keskinäisessä vertailuissa Suomessa murha-itsemurhien esiintyvyys on keskitasoa (Saleva, Putkonen, Kiviruusu & Lönnqvist, 2007). Suomessa alle 15-vuotiaisiin kohdistuneet henkirikokset ovat harvinaisia. Suomessa keskimäärin 4-5 lasta vuosittain joutuu henkirikoksen kohteeksi (Lehti, 2020; Piispa ym., 2012; Törölä, Raeste & Malinen, 2024). Lasten riski kuolla väkivallan seurauksena on Suomessa vähentynyt merkittävästi 1950-luvulta lähtien, jolloin se oli 14,9 lasta 100 000:ta kohti. 2000-luvulla vastaava ilmaantuvuus oli 0,8 lasta 100 000:ta kohti (Lehti & Kivivuori, 2010). Vuosina 2010–2019 Suomessa surmattiin perhesurmissa yhteensä 44 alle 15-vuotiaasta lasta. Heistä 18 oli poikia ja 26 tyttöjä. Biologinen äiti oli tekijänä 24:ssä ja biologinen isä 17:ssä tapauksessa. Kolmessa tapauksessa tekijänä oli muu perhepiiriin kuuluva henkilö (Lehti, 2020).

LASTA-seulamalli

Lapsirikostutkinnassa on laajalti käytössä LASTA-seula-malli, jolla varmistetaan viranomaisten välisen tiedon jakaminen ja monialainen yhteistyö tilanteissa, joissa epäillään lapsen joutuneen pahoinpitelyn tai seksuaalirikoksen uhriksi. LASTA-seula-mallin avulla lapsen tilanne voidaan selvittää nopeammin, mikä palvelee lapsen etua. LASTA-seula-malliin sisältyy taustatietolomake, joka on monialainen työkalu strukturoidun päätöksenteon ja riskinarvioinnin tueksi (THL, 2025). LASTA-taustatietolomake on yksi keino viranomaisten väliseen tiedon jakamiseen (Leppäkoski, Laajasalo, Mäkelä, Rajala & Paavilainen, 2021).

Poliisi lähettää lapseen kohdistuneesta pahoinpitely- tai seksuaalirikosepäilytapauksesta konsultaatiopyynnön LASTA-koordinaattorille. Koordinaattori kokoaa lapseen ja perheeseen

liittyvät tiedot terveyden- ja sosiaalihuollon kautta. LASTA-koordinaattori työskentelee useimmiten erikoissairaanhoidossa ja täyttää LASTA-taustatietolomakkeen. Täytetty lomake on yhteenveto lapsen aiemmista asiakirjamerkinnöistä, jotka voivat olla oleellisia esitutkinnassa ja lastensuojelun tarpeen arvioinnissa (THL, 2025).

Tällä hetkellä lapsirikostutkinnassa ei ole käytössä varsinaista työvälinettä perhesurman riskin arvioimiseen. Valtakunnallisesti käytössä olevassa LASTA-seula-mallin taustatietolomakkeessa on kohta 12b, jossa kysytään, onko tämänhetkisten tietojen perusteella olemassa perhesurman riskiä. Kysymykseen voi vastata kyllä, ei tai en osaa sanoa. Lomakkeessa on myös avoin kohta, johon voi tarkentaa lisätietoa. Ei ole yleisesti sovittua käytäntöä siitä, millä kriteereillä perhesurman riski arvioidaan täyttyneeksi. Mikäli riskin on arvioitu olevan olemassa, ei ole myöskään sovittua toimintamallia, mitä riskitiedolla tehdään tai miten sitä hyödynnetään.

Tutkimuksen tarkoitus

Lopputyön tavoitteena on auttaa työssään lapsiin kohdistuvia rikoksia selvittäviä tahoja tunnistamaan entistä paremmin, millaiset tekijät lisäävät mahdollisen perhesurman riskiä. Olennaista olisi voida hyödyntää järjestelmällisemmin perheestä ja lapsesta koottua tietoa perhesurmien ennaltaehkäisemiseksi silloin, kun perhesurman riski tunnistetaan kohonneeksi. Valtakunnallisesti olisi tärkeää luoda yhtenäiset käytänteet perhesurmariskin tunnistamiseksi sekä tiedon systemaattiseen yhdistämiseen toiminnan tasolle siten, että se palvelisi perhesurmien ehkäisemistä.

Perhesurmien ennaltaehkäisytöiden kannalta olisi tärkeää, että riskiarvioon olisi olemassa yhteisesti sovitut kriteerit, ja riskin täyttyessä olisi tiedossa, mitä jatkotoimenpiteitä tulisi tehdä. Yhteisesti sovitut toimintatavat helpottaisivat yksittäisten viranomaisten vastuunottoa ja

toimimista tilanteessa, jossa perhesurman riski tunnistetaan. Usein perheen tilanne voi näyttäytyä hyvin erilaisena eri ammattilaisille ja kokonaiskuvan saaminen tilanteesta edellyttää eri viranomaistahojen tietojen yhdistämistä. Ellilän, Paavilaisen ja Ahon (2023) aineistossa perhesurman uhrien läheiset kokivatkin, että ammattilaisilta oli puuttunut perheen auttamisen kannalta välttämätöntä tietoa, ja tieto oli ollut pirstaleista. Lapsirikostutkinnassa on erityinen tilaisuus havaita mahdollinen perhesurman riski, sillä rikosepäilyn kohdistuessa lapseen, poliisilla on oikeus saada laajasti kaikki lasta koskevat tiedot muilta viranomaisilta salassapitovelvollisuuden estämättä. Järjestämislain 4§ nojalla myös oikeuspsykiatrisilla yksiköillä on oikeus pyytää tiedot eri toimijoilta salassapitosäädösten estämättä tilanteessa, jossa poliisi on pyytänyt virka-apua yksiköltä.

Saatujen taustatietojen perusteella on mahdollista tehdä riskinarviointia, vaikka osa teoista saattaa silti jäädä ennalta tunnistamatta. Toisaalta on huomioitava, että vain hyvin pieni osa niistä vanhemmista, joilla riski tunnistetaan, syyllistyy tekoon. Perhesurman ollessa harvinainen teko, sen ennustaminen on hyvin vaikeaa. Tarkkojen ennustemallien laatimisen sijasta tehokkaampaa olisikin keskittyä ennaltaehkäisyyn palveluohjauksen ja interventioden suunnittelun kautta (Leppäkoski ym., 2021).

Tämän lopputyön tarkoituksena on luoda tarkistuslista järjestelmällisempään perhesurmien riskitekijöiden tunnistamiseen lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen tutkinnassa. Tarkistuslistan tavoitteena on helpottaa perhesurman riskitekijöiden tunnistamista ja sitä kautta mahdollisten ennaltaehkäisevien interventioden suunnittelemista ja kohdentamista oikein riskin vähentämiseksi. Tarkistuslista havainnollistaa perhesurman taustalta tutkimuksissa osoitettuja riskitekijöitä, ja se voi toimia riskitekijöiden tunnistamista helpottavana seulontamenetelmänä. Tarkistuslistaa voivat hyödyntää työssään kaikki ne tahot, jotka osallistuvat moniviranomaisyhteistyöhön lapsirikostutkinnan kontekstissa (esim. oikeuspsykiatrian yksiköiden työntekijät, poliisit, lastensuojelun sosiaalityöntekijät).

Metodi

Tutkimusmetodina lopputyössä käytettiin kirjallisuushakua. Kirjallisuutta ja artikkeleita haettiin Google Scholarista ja Julkarista, ja lähteitä eri aihealueista saatiin myös artikkeleiden ja teosten lähdeluetteloinneista. Tietoa tutkimuskirjallisuudesta etsittiin esimerkiksi hakusanoilla: *perhesurma, perhesurman motiivit, perhesurman riskitekijät, perhesurman taustatekijät, filicide, extended suicide, filicide-suicide, child homicide-suicide, neonaticide, infanticide*. Lisäksi tutkimuskirjallisuutta haettiin tutkijoiden nimillä, joiden tiesimme tutkineen aihetta, esimerkiksi: *Hanna Putkonen, Linda Karlsson, Outi Saleva*. Riskitekijöiden osalta tutkimuskirjallisuudesta etsittiin riskitekijöitä sekä oman lapsen murhaamiselle (*filicide*), että laajennetulle itsemurhalle (*extended suicide, filicide-suicide, child homicide-suicide*).

Osana lopputyötä laadittiin kirjallisuuskatsauksen pohjalta tarkistuslista perhesurman riskin arviointiin lapsirikostutkinnan kontekstissa. Tarkistuslistaan koottiin tutkimuskirjallisuudessa toistuneita riskitekijöitä perhesurmalle. Laadittu tarkistuslista on lopputyön liitteenä.

Perhesurman motiivit

On haastavaa määritellä, mitkä syyt johtavat siihen, että vanhempi päätyy surmaamaan yhden tai useamman lapsensa (Peza, 2023). Tutkimuskirjallisuudessa aihetta on pyritty käsitteellistämään jaottelemalla lapsensa surmanneiden ominaisuuksia sekä heidän motiivejaan kategorioittain alaryhmiin. Suomalais-itävaltalaisesta aineistosta koostuvassa tutkimuksessa (Putkonen ym., 2016) tarkasteltiin vuosina 1995–2005 oman lapsensa surmanneiden henkilöiden taustatekijöitä sekä motiiveja teolle. Tutkijat jaottelivat lapsensa surmanneet seuraaviin alaryhmiin: *1) murha-itsemurhan tehneet isät 2) väkivaltaiset impulsiiviset vanhemmat 3) yksinelävät raittiit, ei-*

impulsiiviset vanhemmat 4) prososiaaliset psykoottiset vanhemmat sekä 5) vastasyntyneen surmanneet äidit. Tutkittavista tapauksista eniten jaottui ryhmään ”*yksinelävät raittiit, ei-impulsiiviset vanhemmat*”. Masennus näytti olevan yhdistävänä tekijänä kaikissa eri alaryhmissä.

Pezan (2023) mukaan Resnick päätyi samankaltaiseen jaotteluun jo vuonna 1969. Hän esitti luokittelun lapsensa surmanneiden motiiveille. Kategoriat olivat *altruismi, akuutti psykoosi, ei-toivottu lapsi, onnettomuus tai lapsen kaltoinkohtelu sekä kosto puolisolle*. Debowska ym. (2015) havaitsivat, että lapsensurmissa ja niiden motiiveissa on eroja sen mukaan, onko tekijä biologinen vanhempi vai isä- tai äitipuoli. Biologiset vanhemmat valitsevat tyypillisesti tavan, joka johtaa kivuttomaan ja nopeaan kuolemaan, kun taas isä- ja äitipuolet tappavat todennäköisemmin pahoinpitelemällä, jolloin kuolema on hitaampi ja kivuliaampi. Toisaalta Léveillé, Marleau ja Dubé (2007) havaitsivat tutkimuksessaan, että miespuolisilla tekijöillä oli usein taustallaan aiempaa lapsiinsa kohdistettua kaltoinkohtelua, ja miesten tekemät perhesurmat johtuivatkin useammin kuolettavasta pahoinpitelystä. Harrisin, Hiltonin, Ricen ja Eken (2007) mukaan isäpuolten tekemissä lapsensurmissa korostuivat seksuaaliset motiivit ja antisosiaalisuus.

Motiivi oman lapsen surmaamiseen voi liittyä joko lapseen (ei-toivottu lapsi), puolisoon (kosto) tai itseän (ns. laajennetut itsemurhat). Joskus surmaaja näkee teon epäitsekkäänä tai se voi tapahtua impulsiivisena tekona vahingossa (liian pitkälle mennyt pahoinpitely) tai vanhempi voi olla akuutisti psykoottinen (Debowska ym., 2015; Karlsson ym., 2021; Putkonen ym., 2016). Vanhemmat, joiden psykoottisten oireiden sisältö on uhkaava joko itseä tai lasta kohtaan, voivat olla suuremmassa riskissä vahingoittaa sekä itseään että lapsiaan ja päätyä jopa surmaamiseen (Puura, 2017).

Tutkimuksista ilmenee, että isien ja äitien motiivit perhesurmiin ovat erilaisia. Perhesurmaan päätyneiden äitien motiivit teolle liittyivät enemmän sisäiseen keinottomuuteen ja kyvyttömyyteen selviytyä vanhemmuudesta (Putkonen & Weizmann-Henelius, 2012). Usein etenkin psykiatrisista

häiriöistä kärsiville äideille oman lapsen tappaminen voi merkitä enemmän lapsen pelastamista julmalta maailmalta (ns. altruistinen teko) kuin lapsen vahingoittamista (Debowska ym., 2015; Kauppi ym., 2010). Isien teot taas ovat tyypillisemmin impulsiivisia ja ihmissuhteisiin sekä joskus antisosiaalisuuteenkin kytkeytyviä (viha, kosto, riita) (Putkonen & Weizmann-Henelius, 2012).

Itsemurha osana perhesurmaa

Murha-itsemurhan tehneillä on havaittu vakavia mielenterveysongelmia, useimmiten masennusta (Debowska ym., 2015; Putkonen ym., 2016). Tutkimusten mukaan murha-itsemurhat ovat erittäin harvinaisia ja tyypillisesti miesten tekemiä. Suomalaisesta aineistosta koostuvassa tutkimuksessa murha-itsemurhan osuus kaikista itsemurhista oli vain 0,7 prosenttia (10 tapausta 1397 itsemurhasta), ja lisäksi murha-itsemurhan tehneistä 90 prosenttia oli miehiä (Saleva ym., 2007). Murha-itsemurhan tehneellä vanhemmalla on havaittu olleen taustatekijöinä esimerkiksi vaativa elämäntilanne, parisuhdevaikeuksia tai lapsuudenaikaisia traumaattisia kokemuksia (esimerkiksi oman isän alkoholismi ja väkivaltaisuus). Puolet perhesurman toteuttaneista olivat uhanneet itsemurhalla ennen tekoa (Piispa ym., 2012).

Itsetuhoiseen käyttäytymiseen ei ole koskaan yhtä syytä, vaan se kehittyy aina useiden riskitekijöiden kasautuessa, ja kun itsetuhoisuudelta suojaavat tekijät (esimerkiksi positiivinen minäkuva, avun saaminen ja hakeminen sekä sosiaalisesti saatu tuki) eivät ole riittäviä (Dumon & Portzky, 2014). Joissain tapauksissa laajennettujen itsemurhien taustalla saattaa olla altruistinen motiivi, eli itsetuhoinen vanhempi saattaa ajatella, että lapsi joutuisi kärsimään jäädessään eloon vanhemman kuoltua (Kauppi ym., 2010; Liem & Obelwittler, 2012). Piispan ym. (2012) tutkimuksessa havaittiin, että altruistisesta motiivista lapsensa surmanneet olivat iältään vanhempia, korkeasti

koulutettuja sekä työssä käyviä. Osalla äideistä oli taustalla myös parisuhteen ongelmien aiheuttamaa stressiä tai puolison pahoinpitelyä.

Partonen, Grainger, Kiviruusu ja Suvisaari (2022) havaitsivat, että itsemurhan tehneistä 66 prosenttia oli käynyt terveydenhuollossa viimeisten 30 päivän aikana, 46 prosenttia viimeisen viikon kuluessa ja 21 prosenttia oli ollut itsemurhapäivänään terveydenhuollon vastaanotolla. Myös Piispan ym. (2012) tutkimuksessa havaittiin, että perhesurman tehneillä oli ollut voimassa oleva kontakti tai hoitosuhde terveydenhuoltoon. Näin ollen vaikuttaa siltä, että itsemurhien ja perhesurmien estäminen on hyvin vaikeaa, vaikka henkilö olisikin säännöllisesti avun piirissä.

Perhesurman riskitekijät

Oman lapsen murha on traaginen ja koko yhteisöä vahvasti koskettava, mutta samalla erittäin harvinainen teko, jonka taustamotiiveissa ja -tekijöissä esiintyy suurta vaihtelua (Debowska ym., 2015; Putkonen ym., 2016; Saleva ym., 2007). Lapsen riski tulla surmatuksi muodostuu useasta perheen eri vaikeudesta, ja usein taustalla on monia pitkäaikaisia ongelmia (Putkonen & Weizmann-Henelius, 2012). Vaikka ennakoivia merkkejä on useissa tapauksissa havaittavissa, Ellilän ym. (2023) aineistossa noin kolmasosassa tapauksista läheiset kuvailivat perhesurman olleen täysin ennakoimaton. Myös Sisäministeriön selvityksessä (2014) todetaan, että vaikka perheen tilanteesta olisikin ollut huolta, perhesurma on useimmiten yllätys myös lähipiirille.

Suomalaisista perhesurmista vuosina 2003–2012 tehdyn selvityksen perusteella surmia yhdistäviä taustatekijöitä olivat parisuhteen ongelmat, erotilanteeseen liittyvä kriisi ja vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmat (Piispa ym., 2012). Aiemman väkivaltaisuuden osalta tutkimustuloksissa on vaihtelua ja ristiriitaisuutta. On tärkeää huomioida, että lähisuhdeväkivalta on useissa tapauksissa piilorikollisuutta, joten aiempi väkivaltaisuus ei välttämättä ole tullut

viranomaisten tietoon. Piispan ym. (2012) aineistossa oman lapsensa surmanneilla ei tyypillisesti ollut taustallaan aiempaa poliisin tiedossa olevaa väkivaltarikostaustaa, mutta perhesurmaan päätyneet olivat kuitenkin useassa tapauksessa olleet väkivaltaisia kumppaniaan tai lapsiaan kohtaan. Useassa tapauksessa perheväkivalta ei ollut tullut poliisin tietoon ennen perhesurmaa. Myös Putkonen ym. (2016) toteavat, että oman lapsensa surmaamiseen syyllistyneillä vanhemmilla ei tyypillisesti ole aiempaa rikostaustaa. Ahon ym. (2017) aineistossa perhesurmaan syyllistyneillä oli taustallaan väkivaltaisuutta ja rikoksia.

Suomessa perhesurmien taustalla on havaittu olevan muun muassa mielenterveysongelmia, lapsen pahoinpitelyä, parisuhdeväkivaltaa, antisosiaalista käytöstä sekä parisuhteen ja elämänhallinnan ongelmia (esim. päihteet, sosiaalisen tuen puute ja taloudelliset vaikeudet) (Kauppi ym., 2010; Vanamo ym., 2001). Vanamo ym. (2001) tutkivat perheensisäisiä lapseen kohdistuneita henkirikoksia Suomessa vuosina 1970—1994. Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto ei sisältänyt sellaisia tapauksia, joissa olisi päädytty itsemurhaan. Tutkimuksessa lapsensa surmanneista 61 prosenttia oli äitejä, ja yleisimmät tekotavat olivat pahoinpitely, hukuttaminen ja tukehduttaminen. Salevan ym. (2007) tutkimuksessa yleisin tekotapa oli ampuminen ja tyypillisin tekijä juuri eronnut miespuolinen henkilö. Ellilän ym. (2023) aineistossa yleisin tekoväline oli teräase. Piispan ym. (2012) selvityksen aineistossa oman lapsen surmaamisen käytetty tekoväline oli ampuma-asetta useammin teräase.

Karlsson kumppaneineen (2021) tarkastelivat systemaattisesti vuosien 1980—2017 aikaväliltä 18:sta eri maasta 67 tutkimusta, jotka käsittelivät sellaisia perhesurmia, joissa tekijä oli joko surmannut tai yrittänyt surmata nykyisen tai aiemman puolison sekä yhden tai useamman perheen lapsista. Heidän katsauksessaan siis tarkasteltiin tutkimuksia, joissa perhesurman uhreja oli kaksi tai enemmän. He havaitsivat, että tällaiset perhesurmat olivat enimmäkseen miesten tekemiä, ja noin puolessa tapauksista tekijä päätyi surmaamaan myös itsensä. Perhesurmien taustalla näytti

useimmiten olevan mielenterveydellisiä ongelmia, haasteita ihmissuhteissa sekä taloudellisia vaikeuksia. Heidän katsauksessaan yli puolessa tapauksista tekovälineenä oli käytetty ampumaa, jonka käyttö oli yleisintä Pohjois-Amerikassa. Muissa korkean tulotason maissa ampumaa käytettiin tekovälineenä alle 20 prosentissa tapauksista. Muita tekotapoja oli terävällä esineellä iskeminen, kuristaminen, tukehduttaminen, tulipalon sytyttäminen, myrkyttäminen tai tylpällä esineellä iskeminen.

Vanhempaan liittyvät riskitekijät

Tutkimuksissa usein yhteistä oman lapsensa surmanneille näyttäisi olevan ongelmat aikuisten välisissä ihmissuhteissa (Saleva ym., 2007) sekä työttömyys (Putkonen, Weizmann-Henelius, Lindberg, Eronen & Häkkänen, 2009b; Putkonen ym., 2016), taloudelliset vaikeudet sekä vähäinen koulutustausta (Putkonen ym., 2016). Putkonen tutkimusryhmineen (2009a) tutkivat lapsen kohdistuneita henkirikoksia Suomessa vuosina 1995–2005. Tässä aineistossa lapsensa surmaaja oli yhtä usein äiti kuin isä. Lapsensa surmanneet isät tekivät äitejä todennäköisemmin itsemurhan lapsen surmaamisen jälkeen. Tämän vuoksi eloon jääneet tekijät olivat tyypillisemmin äitejä. Muihin henkirikokseen syyllistyneisiin verrattuna lapsensa surmanneet vanhemmat ovat selkeästi poikkeava ryhmä. Putkonen ja kumppaneiden (2009a) mukaan tavanomaiseksi väestöksi heitä ei kuitenkaan voi kuvailla. Aineiston mukaan lapsensa surmanneista äideistä 38 ja isistä 58 prosenttia oli työelämässä. Tämä on enemmän kuin keskimäärin suomalaisten henkirikosten joukossa (17 % naisista, 18 % miehistä) (Kivivuori, Lehti & Aaltonen, 2007), mutta vähemmän kuin väestön keskimääräinen työllisyysaste.

Lapsensa surmanneista vanhemmista keskimääräistä useampi oli psykiatrisen hoidon piirissä (27 % äideistä ja 25 % isistä, kun koko väestössä vastaava osuus oli 7 % naisista ja 4 % miehistä)

(Aromaa & Koskinen, 2002). Psykiatrisen sairastavuuden ja erityisesti psykoottistasoisen masennuksen on havaittu kytkeytyvän lapsen surmaamiseen (Bourget ym., 2007). Perhesurmaajan mielenterveysongelmat ovat yleisiä ja ilmeisiä perhesurmateon taustatekijöitä (Ellilä ym., 2023). Joissain tapauksissa tekijä on voinut pyrkiä salaamaan mielenterveysongelmansa (Ellilä ym., 2023), tai mielenterveysongelmien vakavuus oli jäänyt tunnistamatta, eikä oikea-aikaisiin tukitoimiin oltu täten päästy ennen perhesurmatekoa (Sidebotham & Retzer, 2019).

Aho tutkimusryhmineen (2017) tarkastelivat systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessaan länsimaissa tapahtuneiden perhesurmien taustatekijöitä ja havaitsivat, että suuri osa tekijöistä oli korkeasti koulutettuja miehiä, joilla oli psyykkistä epävakautta, mikä ilmeni masennuksena, persoonallisuushäiriöinä, itsetuhoisuutena tai päihteidenkäyttönä. Heillä oli myös havaittu edeltävästi väkivaltaista käytöstä, rikoksia ja epävakautta sosiaalisissa suhteissaan. Useat heistä olivat myös hakeneet apua haasteisiinsa tekoja edeltävästi. Ellilän ym. (2023) tutkimusaineistossa yli puolet perhesurman tehneistä oli teon aikana päihteiden vaikutuksen alaisena, ja perhesurman tekijän sosioekonomiseen asemaan liittyi yksinäisyyttä ja syrjäytyneisyyttä yhteiskunnasta sekä työn loppumista. Usealla perhesurmaan syyllistyneellä oli omassa lapsuudessaan ollut turvaton kasvuympäristö, ja osa oli kokenut perheväkivaltaa lapsuudessaan. Tutkimuksessa todetaankin, että olisi tärkeää tunnistaa väkivallan ylisukupolvisuus, jotta väkivallan kierre päästäisiin katkaisemaan.

Pezan (2023) mukaan taustalla vaikuttavia tekijöitä, jotka voivat lisätä riskiä oman lapsen surmaamiseen ovat muun muassa heikot vanhemmuustaidot, nuorena vanhemmaksi tulo yhdistettynä alhaiseen sosiaaliseen ja taloudelliseen tilanteeseen (Barone, Bramante, Lionetti & Pastore, 2014), puutteellisesti rakentunut kiintymyssuhde lapseen, vanhemman manipuloiva/kontrolloiva käytös sekä sadistiset ja psykopaattiset luonteenpiirteet. Joissain tapauksissa vanhemman oma lapsuudessa vaille jääminen tunnetasolla, negatiiviset

lapsuuskokemukset tai vanhemman itse kokema kaltoinkohtelu voivat lisätä riskiä (Frederick ym., 2022).

Keskeinen riskitekijä perhesurmalle on esitetty uhkaus. Piispan ym. (2012) mukaan perhesurman tekijä on tyypillisesti antanut viitteitä tulevasta teosta tai on suoraan kertonut aikomuksistaan etukäteen jollekin. Valtaosa tekijöistä oli harkinnut tekoa pidempään, ja heidän käyttäytymisessään oli havaittavissa merkkejä, jotka ennakoivat tekoa. Tekijät olivat esimerkiksi esitelleet ammuksiaan, etsineet tietoa perhesurmasta internetistä ja jättäneet itsemurhaviestin näkyville. Ellilän ym. (2023) aineistossa perhesurman uhrien läheiset raportoivatkin, että ulkopuoliset eivät olleet reagoineet vakaviin merkkeihin, vaikka tekijä oli ennen tekoaan esitellyt aseita ja puhunut synkistä ajatuksistaan. Hollandin, Brownin, Hallin ja Loganin (2018) tutkimuksessa 15 prosenttia tekijöistä oli antanut etukäteen viitteitä tulevasta teostaan. Perhesurma-aikomus oli kuitenkin useassa tapauksessa tuotu ilmi vasta niin myöhään, ettei tapahtunutta saatu enää estettyä. Seitsemässä prosentissa tapauksista lähestymiskielto oli joko voimassa tai vireillä.

Isien surmaamien lasten iän on havaittu olevan korkeampi kuin äitien surmaamilla lapsilla (Kauppi ym., 2010; Liem & Koenraadt, 2008; Putkonen ym., 2011; Vanamo ym., 2001). Suomalaisessa aineistossa vuosina 1970–1994 tehtyjen perhesurmien osalta havaittiin, että äitien uhrit olivat keskimäärin 1,6-vuotiaita ja isien 5,6-vuotiaita. Frederique, Stolberg, Estrellado ja Kellum (2023) tutkivat äitien tekemiä lapsensurmia, ja heidän tutkimuksessaan äidit olivat iältään melko nuoria, keskimäärin 25–30-vuotiaita. Karlssonin ym. (2021) tutkimusaineistossa suurin osa perhesurman tekijöistä oli miehiä, joiden keskimääräinen ikä oli 30–40-vuotta.

Oman lapsen surmaamiseen on havaittu liittyvän vanhemman psykiatrasta sairastavuutta ja itsemurhia (Putkonen ym., 2009b). Psykykkisessä sairastavuudessa on havaittu tutkimuksissa eroavaisuuksia sen mukaan, onko tekijä äiti, isä, isäpuoli tai äitipuoli. Harrisin ym. (2007) mukaan lapsensa murhanneet biologiset äidit kärsivät muita vanhempia (isät, isäpuolet, äitipuolet)

todennäköisemmin mielenterveyden häiriöstä. Kauppi ym. (2010) havaitsivat tutkimuksessaan, että lapsen surmaamiseen päätyneistä äideistä 74 prosenttia kärsi edeltävästi mielenterveyden häiriöstä. Tutkimusten mukaan lapsensa surmanneilla äideillä esiintyneitä mielenterveyden häiriöitä ovat tyypillisimmin olleet skitsofrenia/psykoottisuus, persoonallisuushäiriöt sekä mielialahäiriöt (ahdistus/masennus), joista erityisesti vakava masennus (Debowska ym., 2015; Friedman, Horwitz & Resnick, 2005).

Bourgetin ja Gagnén (2005) tutkimuksessa havaittiin psykopatologiaa 60 prosentilla perhesurman tehneistä isistä. Yleisimmät psykiatriset diagnoosit olivat vakava masennus, psykoosi tai akuutti päihdeintoksikaatio. Saman tutkimuksen mukaan 27 prosentilla isistä oli toistuvaa aggressiivista käytöstä taustallaan. Kaupin ym. (2010) aineistossa lapsensa surmanneista isistä 67 prosentilla oli persoonallisuushäiriö ja 45 prosentilla oli alkoholiongelma. Perhesurman tehneistä äideistä 76 prosenttia todettiin syyntakeettomiksi tekoonsa psyykkisen vointinsa vuoksi. Perhesurman tehneillä isillä vastaava luku oli 18 prosenttia.

Lapsensa surmanneiden isien taustatekijänä vaikuttaa usein olevan vahvat negatiiviset tunteet, jotka tyypillisesti kohdistuvat puolisoon lapsen sijaan. Isien impulsiiviset reaktiot ja viha voivat johtua vanhemmuustaitojen sekä coping-keinojen puutteellisuudesta (Palermo, 2002). Perhesurmaan päätyneillä isillä on äitejä useammin päihdeongelmia ja aiempaa väkivaltarikollisuutta. Lapsen surmaaminen tapahtui isillä äitejä useammin vihastuksissa tai itsemurhasuunnitelman osana (Putkonen ym., 2009b; Putkonen & Weizmann-Henelius, 2012).

Perheeseen ja vanhempien parisuhteeseen liittyvät riskitekijät

Putkosen ym. (2009a) aineistossa useimmissa tapauksissa vanhempien ero tai sen uhka liittyi perhesurman taustatekijöihin (77 % äideistä ja 67 % isistä). Ellilän ym. (2023) tutkimuksessa

perhesurman uhrien läheiset olivat raportoineet, että perhesurmaan päätyneiden perheiden vanhempien parisuhteessa oli ollut fyysistä, taloudellista ja seksuaalista väkivaltaa. Myös Piispan ym. (2012) tutkimuksessa 71 prosenttia tekijöistä oli käyttänyt väkivaltaa kumppaniaan tai lapsiaan kohtaan. Sisäministeriön selvityksen (2014) mukaan perheväkivalta saattaa lisätä väkivallan käytön vakavimman muodon, perhesurman uhkaa silloin, kun perheen tilanne kärjistyy jostain syystä. Vaikka perheväkivalta ei yleensä johda perhesurmaan, sen tulisi olla merkki, johon puuttumalla voidaan ehkäistä ja estää myös väkivallan lisääntymistä tai sen raaistumista. Toisaalta lähisuhdeväkivalta on usein piilorikollisuutta, joka voi pysyä perheen sisäisenä asiana pitkiäkin aikoja ennen kuin se tulee viranomaisten tai lähipiiriin tietoon.

Ellilän ym. (2023) aineistossa perhesurmaan päätyneet olivat parisuhteessaan olleet sairaalloisen mustasukkaisia ja kontrolloivia. Parisuhteesta lähteminen oli koettu vaikeana. Kontrollointi oli näyttäytynyt perhesurman tekijän hallitsemana arkena ja arjen tapahtumien määrittelemisenä. Vaikeutunut erotilanne oli usean perhesurman taustatekijänä, ja se näyttäytyi esimerkiksi erosta kostamisena puolisolle, kyvyttömyytenä hyväksyä eroa, omistushaluna ja huoltajuusriitana lapsista sekä perheidyllin menettämisen pelkäämisestä. Eron jälkeinen vainoaminen ilmeni esimerkiksi entisen puolison seuraamisena sekä runsaana viestien lähettämisenä. Myös Sisäministeriön selvityksessä (2014) eron jälkeinen vainoaminen nousi perhesurmiin liittyvänä huolenaiheena esiin.

Ellilän ym. (2023) aineistossa perhesurman uhrien läheiset raportoivat perheen ahdingon riskitekijänä perhesurmalle. Perheen ahdinkoa kuvailtiin esimerkiksi taloudellisina huolina, kuormittavana perhetilanteena, tukiverkkojen puuttumisena ja kulussien ylläpitämisenä. Taloudelliset huolet olivat lisänneet perheen ahdinkoa ja kuormittava perhetilanne oli ilmennyt esimerkiksi sairauksina perheessä sekä vanhemman kokemuksena siitä, että arki oli raskasta.

Kulissien ylläpitäminen näkyi tarpeena näyttää ulkopuolisille kaiken olevan hyvin, ja toisaalta perhe myös halusi itse vaieta ongelmista suojellakseen läheisiään.

Lapseen liittyvät riskitekijät

Ellilän ym. (2023) tutkimuksessa mainittiin riskitekijänä lasten turvattomat kotiolot. Turvattomat kotiolot ilmenivät lapseen kohdistuvana fyysisenä ja henkisenä väkivaltana, lasten oireiluna kotioloihin liittyen, lasten pelkona kertoa kotiloista ja tehtyinä lastensuojeluilmoituksina. Perhesurman uhrien läheiset kuvailivat, että lapsissa oli ollut fyysisen väkivallan merkkejä ja lapsia oli rankaistu kotona.

Ellilän ym. (2023) mukaan lapseen oli kohdistunut perhesurman uhrien läheisten mukaan myös henkistä väkivaltaa: huutamista, pelottelua, syyttämistä, haukkumista ja emotionaalista hylkäämistä. Oireilu oli näkynyt lasten käytöksessä esimerkiksi sulkeutumisena ja masentuneisuutena. Uhrien läheisten mukaan lapset pelkäsivät kertoa kotiloistaan, koska vanhemmat olivat uhkailleet heitä, ettei ulkopuolisille saa kertoa kotona tapahtuvista asioista. Läheisten mukaan lasten tilanteesta olikin useissa tapauksissa tehty lastensuojeluilmoituksia, joiden kautta toivottiin apua perheen tilanteeseen. Sisäministeriön selvityksen (2014) mukaan lapset eivät usein osaa kertoa kokemastaan, ja toisaalta he saattavat väkivallan jatkuessa pitää sitä normaalina.

Pohdinta ja johtopäätökset

Koska perhesurma on ilmiönä niin harvinainen ja taustasyyt ovat niin moninaisia, on perhesurmien ennaltaehkäisy ja etenkin ennustaminen hyvin haastavaa. Tarkistuslistan käyttäminen perheen tilanteen riskitekijöiden tunnistamiseen voi auttaa interventioiden

kohdentamista oikein. Perhesurman riskiä voidaan parhaiten ehkäistä kohdentamalla interventioita samoihin tekijöihin, joilla ehkäistään esimerkiksi itsemurhia, mielenterveysongelmia ja muita perheen kohtaamia haasteita.

Sisäministeriön selvityksessä (2014) todetaan, että perhesurmien ennaltaehkäisy edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä eri ammattiryhmien välillä sekä tiedon kulkua. Myös Ellilän ym. (2023) aineistossa perhesurman uhrien läheiset korostivat ammattilaisten välisen yhteistyön tärkeyttä, ja tiedonsiirtoa ammattilaisten välillä. Uhrien läheiset kokivat, että lapsen etu tulisi huomioida myös salassa pidettäviä tietoja siirrettäessä, jotta kaikki ammattilaiset olisivat tietoisia lapsen tilanteesta. Perhesurmien ennaltaehkäisytyön kannalta läheiset pitivät tärkeänä myös väkivallasta avoimesti puhumista sekä avun saamista erokiistoihin.

Koska ilmiöinä sekä oman lapsen surmaaminen että murha-itsemurhat ovat hyvin harvinaisia, on niiden ennaltaehkäisy yksilötasolla erittäin haastavaa, ja ilmiöiden taustalla näyttäisivät vaikuttavan niin monenlaiset tekijät, että riskiä tällaiselle teolle on hyvin hankala ennustaa (Gunn, 2019; Putkonen ym., 2016; Saleva ym., 2007). Vanhemman mielenterveydellisten häiriöiden tarkoituksenmukaisella hoidolla, vanhemman oman itsemurhariskin tunnistamisella sekä itsemurhien ehkäisyyn tähtäävillä interventioilla voidaan kuitenkin pienentää riskiä myös lapsiin kohdistuneisiin surmiin. Itsemurhien ehkäisystä voidaan ottaa mallia myös lapsiin kohdistuvien henkirikoksien estämiseksi (Putkonen & Weizmann-Henelius, 2012). Suomessa aseiden määrä per siviiliasukas on maailman kolmanneksi korkein. Aseiden saatavuuden rajoittamisella voitaisiin mahdollisesti ehkäistä murha-itsemurhia (Saleva ym., 2007). Samoilla keinoilla, joilla voidaan vähentää itsemurhakuolleisuutta, voidaan todennäköisesti vaikuttaa myös lasten surmaamiseen (Putkonen ym., 2009a).

Vanhemmalle tarjolla olevan psykiatrisen tuen tulisi olla oikea-aikaista ja helposti saavutettavaa. Lisäksi sosiaalihuollon asiakasmäärät tulisi olla sellaisia, että työntekijällä olisi

mahdollisuus perehtyä riittävällä tavalla perheen tilanteeseen ja havaita huolestuttavat muutokset perheen tilanteessa. Joissain tapauksissa perheen kuormitustekijöitä ja riskiä päätyä epätoivoiseen tekoon voi vähentää perheelle annettu taloudellinen tuki. Lisäksi tiedonkulun varmistamiseen tulee kiinnittää huomiota. Erityisesti tilanteissa, joissa sosiaalitoimen asiakasperheen asuinkunta tai työntekijä vaihtuu, on tärkeä varmistaa olennaisten tietojen siirtyminen seuraavalle työntekijälle. Myös viranomaisyhteistyössä tulee kiinnittää huomiota siihen, että tietoa perheen tilanteesta voidaan jakaa eri toimijoiden välillä.

Lasten kaltoinkohtelun taustalla olevilla tekijöillä on paljon yhteistä perhesurmien riskitekijöiden kanssa, sillä molempiin sisältyy vanhempien päihteiden käyttöä, lähisuhdeväkivaltaa, perheen kriisejä, mielenterveysongelmia, eristäytyneisyyttä, tukiverkoston puutetta ja kaltoinkohtelun kokemuksia vanhemman omassa lapsuudessa (Rantanen, Paavilainen & Flinck, 2022). Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisella ja sen ehkäisemisellä voidaan myös estää perhesurmia, sillä väkivalta lasta kohtaan voi pahimmillaan johtaa perhesurmaan (Ellilä ym., 2023).

Perhesurmien ennaltaehkäisemisen kannalta on hyvä huomioida, että perheen tilanteeseen oli puututtu ennen rikosta lähes puolella äideistä ja neljänneksellä isistä, mutta tukitoimet eivät olleet riittäneet (Putkonen ym., 2009a). Useat riskiperheet ovat siis olleet yhteiskunnan auttamistahojen tavoitettavissa. Olisi tärkeää, että moniongelmaisten ja ahdingossa olevien perheiden auttaminen olisi tukijärjestelmien prioriteetti, ja perheiden tilanteisiin tartuttaisiin yhä ponnekkammin (Putkonen & Weizmann-Henelius, 2012). Tämä voisi auttaa estämään epätoivoisten ja keinottomien vanhempien päätymistä perhesurmaan.

Koulutuksen ja riskinarviointiin sopivan tarkistuslistan avulla voidaan lisätä ammattilaisten kykyä tunnistaa perhesurman taustalla olevia riskitekijöitä ja kehittää puheeksi ottamisen taitoa. Puheeksi ottamisen on todettu olevan itsemurhien ennaltaehkäisyä tukeva keino (Wärdig, Engström, Carlsson, Wärdig & Hultsjö, 2022), ja siksi se on perusteltua myös perhesurmien kohdalla

(Ellilä ym., 2023). Kun perhesurman riski on tunnistettu, toimintamallin tulisi olla työntekijöille selkeä. Tukitoimien saatavuus ja rakenteiden toimivuus tulisi varmistaa. Esimerkiksi lastensuojelussa olisi perusteltua tavata lasta henkilökohtaisesti, vaikka kyseessä olisikin pieni lapsi, joka ei välttämättä osaa itse kertoa asioistaan. Esimerkiksi vuonna 2023 Joensuussa 4-vuotiaan surmaan johtaneessa tapauksessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei ollut tavannut lasta henkilökohtaisesti kertaakaan (Rytönen, 2024).

Tutkimuksissa korostuu se, että perhesurmia on erittäin vaikea estää, koska tulevan käyttäytymisen luotettava ennustaminen on mahdotonta. Perhesurman ja muiden taustasyiltään moninaisten harvinaisten ilmiöiden, kuten koulusurmien, ennaltaehkäiseminen ja ennustaminen on todella haastavaa. Jos tekijä on aikeissa toteuttaa teon, viranomaiset ovat yleensä jo myöhästyneet. Huonovointisuus on kuitenkin sellainen uhka, johon on mahdollista vaikuttaa. Perhesurmiin ei ole olemassa omaa interventiota, vaan yleisesti mielenterveysongelmiin ja itsetuhoisuuteen tarkoitetut tukitoimet ja hoito ehkäisevät myös perhesurmia. Perhesurma konkretisoituu ja näkyy tilastoissa vasta toteutuessaan. Näin ollen ei ole tarkkaa tietoa siitä, mikä vaikutus ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä on ollut, koska perhesurmien ennaltaehkäisy ei tule näkyväksi. Ennaltaehkäisyn onnistumista onkin vaikea arvioida. Pidemmän aikavälin tarkastelussa Suomessa voi kuitenkin nähdä lapsiin kohdistuvien surmien merkittävää vähenemistä, jonka voi osaltaan olettaa johtuneen myös ennaltaehkäisevän työn kehittymisestä.

Perhesurmien ollessa traagisia ja koko yhteiskuntaa koskettavia tekoja, on myös niistä uutisoiminen väistämätöntä. Harvinaisuudestaan huolimatta perhesurmat saavat ymmärrettävästi paljon huomiota mediassa (Putkonen ym., 2009a; Liem & Reichelmann, 2014). Perhesurmista uutisointi voi joissain tapauksissa antaa vaikutteita epätoivoiselle ihmiselle, lisäten riskiä päätyä samanlaiseen tekoon. Toisaalta median rooli on myös perhesurmien ennaltaehkäisyssä tärkeä, sillä oikeanlainen uutisointi voi parhaimmillaan tarjota tukea ja toimintaohjeita sekä mahdolliselle

tekijälle että hänen läheisilleen. Median tulisi välittää asiallista tietoa perhesurmista, ja uutisointiin olisi hyvä myös liittää toimintaohjeet sekä yhteystiedot, joiden kautta on mahdollista saada apua (Ellilä ym., 2023).

Järvenpää (2023) havaitsi pro gradu-tutkielmassaan, että äitien ja isien tekemien perhesurmien uutisoinnin tapaan liittyy eroavaisuuksia. Äitien tekojen taustoja avataan uutisoinnissa enemmän kuin isien. Äitien tekoja myös uutisoidaan laajemmin erilaisten sosiaalisten haasteiden, esimerkiksi taloudellisten tai mielenterveydellisten vaikeuksien kautta. Isät nähdään puolestaan kykenemättöminä toimimaan oikein.

Kivioja (2008) on tutkinut perhesurmista uutisoimista iltapäivälehdissä vuosina 1985–2006. Kiviojan mukaan vasta 2000-luvulla perhesurmia on alettu käsitellä mediassa kuten muitakin tunteita herättäviä henkirikoksia, sisältäen tekijän motiiveja ja muita yksityiskohtia sekä tekijöistä että uhreista. Lukijalle perhesurma ei tekona kuitenkaan vertaudu mihin tahansa henkirikokseen. Lukijan eläytyminen uutiseen ja defensiiviset torjuntareaktiot ovat voimakkaampia tapauksissa, joissa uhri on puolustuskyvytön lapsi. Teko itsessään herättää voimakkaita negatiivisia tunteita, mutta lukijalle myös tarpeettoman yksityiskohtaiset teonkuvaukset voivat olla järkyttäviä. Uutisoinnissa olisikin tärkeä punnita tarkkaan uutisoinnin hyötyä suhteessa haittoihin yhteiskunnallisesti. Media ja lukijat ovat kiinnostuneita ymmärtämään perhesurman taustalla vaikuttaneita syitä, kun taas viranomaisten tiedottamisessa on huomioitava asianosaisten yksityisyys ja pitäydyttävä antamasta liian yksityiskohtaista tietoa.

Perhesurman uutisoinnissa olisi tärkeää tuoda esille teon syitä ja teon aiheuttamaa kärsimystä (Piispa ym., 2012). Ellilän ym. (2023) aineistossa perhesurman uhrien läheiset toivoivat medialta perhesurmien sensitiivistä käsittelyä, sillä uutisointi perhesurmista voi lisätä läheisten ahdinkoa. Medialle on laadittu ohjeet liittyen itsemurhien uutisointiin (Solin & Partonen, 2016), ja tätä ohjetta voitaisiin soveltaen hyödyntää myös perhesurmien uutisoinnissa.

Perhesurman toteutuessa mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelun keskiössä on usein se, mitä olisi pitänyt tehdä, olisiko tapahtuma voitu estää, tai oliko etukäteen havaittavissa riskitekijöitä. Vaikka perhesurmien riskiä on vaikea ennustaa, tiedetään, että tekijä on usein ilmaissut aikomuksestaan jollekin ennen tekoa. Putkosen ym. aineistossa (2009a) noin 20 prosenttia tekijöistä oli puhunut etukäteen joko ystävälle, sukulaiselle tai viranomaiselle perhesurma-aikeistaan. Piispan ym. (2012) aineistossa lähestulkoon jokaisessa tapauksessa tekijä oli antanut viitteitä tai suoraan kertonut aikomuksistaan etukäteen. Esitetty uhkaus tulisi aina ottaa todesta, ja avun ja tuen tulisi olla näissä tilanteissa taattua (Saleva ym., 2007).

Useissa tapauksissa tekijä on saattanut ilmaista aikomuksistaan etukäteen jollekin. Joissakin tapauksissa omaiset olivat yrittäneet ohjata tai olivat ohjanneet tekijän avun piiriin. Haasteeksi muodostuu se, miten omaisten tieto saadaan viranomaisten käyttöön, jotta voitaisiin vaikuttaa henkirikosten estämiseen. Olisi tärkeää, että media käsittelisi perhesurmia siltä kannalta, että läheiset ja omaiset oppisivat tunnistamaan sellaisia piirteitä, jotka voisivat ennakoida tällaisia tapauksia, ja rohkaistuisivat puuttumaan perheen asioihin ja ohjaamaan heitä avun piiriin. Lähipiiriin tulisi myös uskaltaa kertoa huolestaan viranomaisille esimerkiksi tekemällä lastensuojeluilmoituksen tai ilmoituksen poliisille (Piispa ym., 2012). Läheisten tekemät ilmoitukset tulisikin ottaa vakavasti (Sidebotham & Retzer, 2019). Tämän vuoksi olisi tärkeää, että tiedon vastaanottajalla olisi rohkeutta välittää tieto eteenpäin viranomaisille oikea-aikaisen avun saamiseksi ja mahdollisen perhesurman estämiseksi (Piispa ym., 2012). Uhkatilanteissa poliisi tekee uhka-arvioita, ja pyrkii ennalta estävän työn kautta arvioimaan vakavan väkivallan (mukaan lukien perhesurman) riskiä ja ohjaamaan huolta aiheuttavan henkilön tarpeellisten palveluiden piiriin nopeutetusti (Sisäministeriö 2014; Sisäministeriö 2019).

Perhesurman riskin arvioimisessa on tärkeää huomioida, ettei yksittäisille riskitekijöille voida antaa liikaa painoarvoa, vaan olennaista on arvioida riskitekijöiden kokonaisuutta. Joidenkin

riskitekijöiden kohdalla yksittäisen riskitekijän yhteys perhesurmaan on todella heikko. Esimerkiksi ero itsessään ei ole merkittävä riskitekijä perhesurmalle, sillä arviolta puolet avioliitoista päätyy eroon. Useissa perhesurmissa taustalla on kuitenkin ollut ero, joten sen huomioon ottaminen riskitekijöiden kokonaisarviossa on perusteltua. Riskitekijöiden kasaantumisen tunnistaminen onkin riskinarvioinnissa keskeistä, ja tarkistuslistan avulla kasaantuminen on helpompi havaita. Kasaantunut riski voi ilmetä esimerkiksi silloin, kun perheessä on huomattava määrä erilaisia stressiä lisääviä tekijöitä, ja sen lisäksi vanhemmalla on esimerkiksi aiempaa väkivaltaisuutta tai uhkauksia taustallaan. Tarkistuslista auttaa jäsentämään ja havaitsemaan riskitekijöitä, joista tarvitaan lisää tietoa. Tämä auttaa parantamaan päätöksenteon laatua.

Perhesurman noustessa keskusteluun tapahtunutta on herkästi tarve järjeistää jälkikäteen, ikään kuin se olisi ollut ennustettavissa. Jälkikäteen on helpompaa löytää selkeitä hälytysmerkkejä, mutta uhkaavan perhesurman tunnistaminen on kuitenkin äärimmäisen vaikeaa. Perhesurmia yhdistäviä taustatekijöitä on lukuisissa perheissä joko ajoittain tai pysyvästi, eivätkä ne silti yleensä johda vakavaan väkivaltaiseen tekoon (Sisäministeriö, 2014). Yhdestä tietystä riskitekijästä ei voi päätellä perhesurman todennäköisyyttä, koska perhesurmien taustatekijät ovat niin moninaisia. Tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista, että jokainen viranomainen perheitä tavatessaan miettisi, että mitä jos vanhempi tappaa tämän lapsen. Jos yksittäisille riskitekijöille annetaan liikaa painoarvoa, saatetaan virheellisesti stigmatisoida perhettä ja arvioida mahdollinen perhesurman riski kohonneeksi silloin, kun se ei sitä todellisuudessa ole. Riskiarvion tekeminen tunnettuja riskitekijöitä ja niiden kasaantumista tunnistamalla auttaa interventioiden kohdentamisessa oikein. Riskitekijöitä tunnistamalla ja niitä esiintuomalla saatetaan parhaimmillaan estää se, että perhesurmaa harkinnut toteuttaisi teon.

Riskitekijöiden tunnistaminen helpottaa oikea-aikaisten tukitoimenpiteiden kohdentamisessa. Lapsirikostutkinnan kontekstissa on mahdollisuus havaita mahdollisten

riskitekijöiden kasaantuminen, ja sitä kautta suurentunut riski mahdolliselle perhesurmalle. Perheelle ja vanhemmalle tarjotulla oikea-aikaisella tuella voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi esimerkiksi vanhemman itsemurhariskiin ja lapsen kaltoinkohtelun riskiin. Samoilla auttamiskeinoilla voidaan vaikuttaa myös perhesurman riskin vähenemiseen. Auttamisresursseja tulisi kohdentaa ensisijaisesti perheisiin, joilla on haastava elämäntilanne ja kasaantuneita riskitekijöitä. Tässä lopputyössä laadittu tarkistuslista lapsirikostutkinnan käyttöön auttaa kasaantuneiden riskitekijöiden tunnistamisessa. LASTA-lomakkeeseen voisi kirjoittaa auki ne riskitekijät, jotka tarkistuslistan avulla on tunnistettu. Näin ollen taustatekijät tulisivat järjestelmällisesti näkyväksi kaikille niille työntekijöille, jotka osallistuvat rikosepäilyn selvittämiseen ja perhesurman riskin arvioimiseen. Tulevaisuudessa olisi tärkeää luoda selkeä valtakunnallinen toimintamalli tilanteisiin, joissa perhesurman riski tunnistetaan.

Lähteet

- Aho, A. L., Remahl, A., & Paavilainen, E. (2017). Homicide in the western family and background factors of a perpetrator. *Scandinavian Journal of Public Health*, 45(5), 555-568.
- Aromaa, A., & Koskinen, S. (toim.) (2002). Terveys ja toimintakyky Suomessa. Terveys 2000 - tutkimuksen perustulokset. Kansanterveyslaitos.
- Barone, L., Bramante, A., Lionetti, F., & Pastore, M. (2014). Mothers who murdered their child: An attachment-based study on filicide. *Child Abuse & Neglect*, 38(9), 1468-1477.
- Bourget, D., Grace, J., & Whitehurst L. (2007). A review of maternal and paternal filicide. *Journal of American Academy of Psychiatry and Law*, 35, 74–82.
- Bourget, D., & Gagné, P. (2005). Paternal filicide in Québec. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 33, 354–360.
- Brookman, F., & Nolan, J. (2006). The dark figure of infanticide in England and Wales: Complexities of diagnosis. *Journal of Interpersonal Violence*, 21, 869–889.
- Brown, T., Tyson, D., & Fernandez Arias, P.F. (2018). Teoksessa: Brown, T., Tyson, D. & Fernandez Arias, P. (Eds.) When Parents Kill Children: Understanding Filicide. Saatavilla: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-63097-7>
- Debowska, A., Boduszek, D., & Dhingra, K. (2015). Victim, perpetrator, and offence characteristics in filicide and filicide-suicide. *Aggression and Violent Behavior* 21, 113-124.
- Dumon, E., & Portzky, G. (2014). *Itsemurhien ehkäisyn työkalupakki media-alan ammattilaiselle*. Itsemurhien tutkimusyksikkö, Gentin yliopisto. Saatavilla: <https://thl.fi/documents/974282/1449788/Itsemurhien+ehk%C3%A4isyn+ty%C3%B6kalupaketti+media-alan+ammattilaisille.pdf/4adbda61-8b37-478d-b7e2-a3607af7b6da>

- Ellilä, M., Paavilainen, E., & Aho, A. L. (2023). Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäisy uhrien läheisten näkökulmasta. *Kriminologia* 2, 46-65.
- Frederick, J., Devaney, J., & Alisic, E. (2022). Adverse childhood experiences and potential pathways to filicide perpetration: A systematic search and review. *Child abuse review*, 31(3), e2743.
- Frederique, A., Stolberg, R., Estrellado, J., & Kellum, C. (2023). Maternal Filicide: A Review of Psychological and External Demographic Risk Factors. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 32(1-2), 34-52.
- Friedman, S. H., Horwitz, S. M., & Resnick, P. J. (2005). Child murder by mothers: A critical analysis of the current state of knowledge and a research agenda. *American Journal of Psychiatry*, 162, 1578-1587.
- Gunn, J. C. (2019). Extended suicide, or homicide followed by suicide. *Criminal Behaviour & Mental Health* 29(4), 239-246.
- Harris, G. T., Hilton, N. Z., Rice, M. E., & Eke, A. W. (2007). Children killed by genetic parents versus stepparents. *Evolution and Human Behavior*, 28, 85–95.
- Holland K. M., Brown S. V., Hall J. E., & Logan J. E. (2018). Circumstances Preceding Homicide-Suicides Involving Child Victims: A Qualitative Analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(3), 379–401.
- Järvenpää, A. (2023). Kun vanhempi surmaa oman lapsensa – Diskurssianalyysi äideistä ja isistä perhesurmien uutisoinnissa. Pro Gradu-tutkielma, Lapin yliopisto.
- Karlsson, L., C., Antfolk, J., Putkonen, H., Amon, S., Guerreiro, J., S., de Vogel, V., Flynn, S., & Weizmann-Henelius, G. (2021). Familicide: A systematic literature review. *Trauma, Violence & Abuse* 22(1), 83-98.

- Kauppi, A., Kumpulainen, K., Karkola, K., Vanamo, T., & Merikanto, J. (2010). Maternal and paternal filicides: A retrospective review of filicides in Finland. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 38, 229–238.
- Kauppi, A. (2012). *Filicide, Intra-familial child homicides in Finland 1970-1994* (Doctoral dissertation, Itä-Suomen yliopisto).
- Kivioja, P. (2008). Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö. Saatavilla:
https://www.hssaatio.fi/images/stories/tiedostot/Pasi_kivioja.pdf
- Kivivuori J., Lehti, M., & Aaltonen, M. (2007). Homicide in Finland, 2002–2006 a description based on the Finnish homicide monitoring system (FHMS). Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., & Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Lehti, M. (2020). Henkirikoskatsaus 2020. Katsauksia 41/2020. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Lehti, M., & Kivivuori, J. (2010). Henkirikokset. Katsauksessa: Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus- ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia, 15-51.
- Leppäkoski, T., Laajasalo, T., Mäkelä, J., Rajala, R., & Paavilainen, E. (2021). Askeleita kohti lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiarvioinnin työkalua – kartoittava katsaus lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöistä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 58, 457-474.
- Léveillé, S., Marleau, J.D., & Dubé, M. (2007). Filicide: A Comparison by Sex and Presence or Absence of Self-destructive Behavior. *Journal of Family Violence*, 22, 287–295.
- Liem, M., & Koenraadt, F. (2008). Filicide: A comparative study of maternal versus paternal child homicide. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 18, 166–176.

- Liem, M. C. A., & Obelwittler, W. A. (2012). Homicide Followed by Suicide in Europe. Teoksessa M. C. A. Liem & W. A. Pridemore (toim.), *Handbook of European Homicide Research Patterns, Explanations, and Country Studies* (s.197-215). Springer International Publishing. Saatavilla: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4614-0466-8>
- Liem, M., & Reichelmann, A. (2014). Patterns of Multiple Family Homicide. *Homicide studies*, 18(1), 44–58.
- Palermo, G. B. (2002). Murderous parents. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(2), 123–143.
- Partonen, T., Grainger, M., Kiviruusu, O., & Suvisaari, J. (2022). Viimeinen terveydenhuollon käynti ennen itsemurhaa vuosina 2016-2018. *Duodecim*, 138(4), 345-352.
- Peza, G. (2023). Social and Psychological Factors Related to Filicide: A Literature Review. *Beder Journal of Educational Sciences*, 26(2).
- Piispa, M., Taskinen, J., & Ewalds, H. (2012). Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. THL: Sisäasiainministeriön julkaisu 35/2012. Sisäministeriö. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-779-7>
- Putkonen, H., Amon, S., Eronen, M., Klier, C. M., Almiron, M. P., Cederwall, J. Y., & Weizmann-Henelius, G. (2011). Gender differences in filicide offense characteristics — A comprehensive register-based study of child murder in two European countries. *Child Abuse and Neglect*, 35(5), 319–328.
- Putkonen, H., & Weizmann-Henelius, G. (2012). Kuka tappaa lapsensa? *Duodecim*, 128(10), 1004-1005.
- Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G., & Eronen, M. (2009a). Vanhempien lapsiinsa kohdistamat henkirikokset Suomessa. *Duodecim*, 125(9), 991-996.

- Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G., Lindberg, N., Eronen, M., & Häkkänen, H. (2009b). Differences between homicide and filicide offenders; results of a nationwide register-based case-control study. *BMC Psychiatry*, 9, 27.
- Putkonen, H., Amon, S., Weizmann-Henelius, G., Pankakoski, M., Eronen, M., Almiron, M. P., & Klier, C. M. (2016). Classifying filicide. *The International Journal of Forensic Mental Health*, 15(2), 198–210.
- Puura, K. (2017). Vanhemmuuteen vaikuttavat riskitekijät ja olosuhteet. Teoksessa K. Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K., & Sourander, A. (toim.) *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Duodecim.
- Rantanen, H., Paavilainen, E., & Flinck, A. (2022). Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen. Hoitosuositus. <https://www.hotus.fi/hotus-hoitosuositus-perheessa-tapahtuvan-lapsen-kaltoinkohtelun-riskiolojen-tunnistaminen/?preview=true> (Viitattu 11.2.2025.)
- Resnick, P. J. (1969). Child murder by parents: a psychiatric review of filicide. *American Journal of Psychiatry*, 126, 325–34.
- Rikoslaki 21.4.1995/578. [Rikoslaki 39/1889 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) (Viitattu 11.2.2025.)
- Rytkönen, A-P. (2024). Joensuussa kuolleen lapsen asioista vastannut sosiaalityöntekijä ei tavannut 4-vuotiasta kertaakaan. Yleisradio. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20077145> (Viitattu 17.2.2025.)
- Saleva, O., Putkonen, H., Kiviruu, O., & Lönnqvist, J. (2007). Homicide-suicide - an event hard to prevent and separate from homicide or suicide. *Forensic Science International*, 166 (2-3), 204-208.

- Sidebotham, P., & Retzer, A. (2019). Maternal filicide in a cohort of English Serious Case Reviews. *Archives of Women's Mental Health*, 22(1), 139–149.
- Sisäministeriö. (2014). Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Työryhmän selvitys. Sisäministeriön julkaisu 1/2014.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79016> (Viitattu 11.2.2025.)
- Sisäministeriö. (2019). ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019—2023. *Sisäministeriön julkaisuja* 2019:3.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161300/SM_3_19_ENSKA.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 26.2.2025.)
- Solin, P., & Partonen, T. (2016). Itsemurhien ehkäisy ja uutisointi mediassa: Työkalupaketti media-alan ammattilaisille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 06/2016.
<https://urn.fi/URN:NBN:fife2016062922166> (Viitattu 11.2.2025)
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [LASTA-seula-malli tiedon jakamiseen ja monialaiseen yhteistyöhön - THL](#) (Viitattu 22.1.2025.)
- Törölä, M., Raeste, A., & Malinen, S. (2024). Henkirikoskatsaus 2024. Katsauksia 60/24. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Vanamo, T., Kauppi, A., Karkola, K., Merikanto, J., & Räsänen E. (2001). Intra-familial child homicide in Finland 1970—1994: incidence, causes of death and demographic characteristics. *Forensic Science International*, 117, 199–204.
- Wärdig, R., Engström, A-S., Carlsson, A., Wärdig, F., & Hultsjö, S. (2022). Saving lives by asking questions: nurses' experiences of suicide risk assessment in telephone counselling in primary health care. *Primary Health Care Research & Development*, 23, 1–8.

Liite: Perhesurman riskinarvioinnin tarkistuslista lapsirikostutkintaan

Tarkistuslistaan on koottu tutkimustiedosta tekijöitä, jotka ovat yhteydessä kohonneeseen perhesurman riskiin. Tarkistuslistan tavoitteena on auttaa tunnistamaan tapaukset, joissa on havaittavissa kasautuneita riskitekijöitä. Tarkistuslistan käytössä on huomioitava, että vain hyvin pienessä osassa niitä perheitä, joissa riski tunnistetaan, perhesurma toteutuu. Tarkistuslistaa ei ole validoitu, ja sillä ei voida ennustaa perhesurman toteutumista tai todennäköisyyttä. Tarkistuslistan tavoitteena on yhdenmukaistaa tapaa, jolla riskinarviointia tehdään. Tarkistuslista havainnollistaa, mitkä kaikki tekijät voivat vaikuttaa perhesurman riskiin, ja mistä asioista tulisi saada lisätietoa tarvittavien tukitoimien suunnittelemiseksi.

Vanhempaan liittyvät riskitekijät

☐ esitetty uhkaus	☐ suunnitelma teosta	☐ väkivaltaisuus
☐ itsetuhoisuus	☐ päihdekäyttö	☐ impulsiivisuus, epävakaus
☐ akuutti psykoosi	☐ työttömyys/työn loppuminen	☐ vähäinen koulutustausta
☐ mielenterveyden haasteet	☐ syrjäytyminen	☐ persoonallisuushäiriö
☐ sadistiset/psykopaattiset luonteenpiirteet		☐ manipuloiva/kontrolloiva käytös
☐ nuorena vanhemmaksi tulo yhdistettynä alhaiseen sosiaaliseen & taloudelliseen tilanteeseen		
☐ vanhemman itse lapsuudessa kokema kaltoinkohtelu/negatiiviset lapsuudenkokemukset		
☐ antisosiaalinen käytös	☐ aseiden saatavuus	

Perheeseen ja vanhempien parisuhteeseen liittyvät riskitekijät

☐ tuore ero	☐ eron uhka	☐ kontrollointi
☐ parisuhdeväkivalta	☐ lähestymiskielto	☐ sairaaloinen mustasukkaisuus
☐ vaikeutunut erotilanne	☐ vainoaminen	☐ tukiverkkojen puute
☐ taloudelliset vaikeudet	☐ heikot vanhemmuustaidot	☐ eristäytyneisyys
☐ huoltajuuskiista		

Lapseen liittyvät riskitekijät

☐ ei-toivottu lapsi	☐ lapsen pahoinpitely/kaltoinkohtelu	☐ tehdyt lastensuojeluilmoitukset
☐ lapsen oireilu	☐ lapsen pelko kertoa kotiloista	
☐ puutteellisesti rakentunut kiintymyssuhde		

Tämä tarkistuslista on osa oikeuspsykologian erikoistumiskoulutuksen lopputyötä Huukkala & Rantanen (2025): *Perhesurman riskitekijöiden tunnistaminen lapsirikostutkinnassa*.